

**Domokos Péter (vál., szerk.):
Finnugor regék és mondák**

Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 2002.

(részletek)

Az északi fény
(észti monda)

Egy földesúr hideg téli időben minden csütörtökön este elment hazulról, s csak hajnal előtt tért vissza.

Az uraság szigorúan megtiltotta, hogy bárki is elkísérje, vagy elébe siessen, mikor megjön. Maga fogta be a lovat, s ő fogta ki is. A lószerszámot és a lovat nem mutatta meg senkinek. Azzal fenyegetőzött, hogy agyonüti, aki a titkos istállójába merészkedik. Az istálló kulcsát nappal a kebelébe rejtve hordta, éjjel meg a párnája alatt tartotta.

A kocsisa azonban nem törődött a tilalommal, s meg akarta egyszer nézni, micsoda lovat és szerszámot tart rejtve az ura, s hova megy minden csütörtök este.

A kurázsiz kocsis egyik csütörtök este idejében bement az istállóba, s leült az ajtó melletti sötét sarokba.

Nem kellett sokáig várnia, megjött az úr, s kinyitotta az istálló ajtaját. Egyszerre úgy megvilágosodott a nagy istálló, mintha több tucat gyertyát gyújtottak volna meg. A kocsis úgy összehúzta magát a sarokban, mint egy sündisznó, mert ha az úr észreveszi, bizony megkapja, amit ígért.

Az úr kihúzta a szánt. Úgy ragyogott, mint az arany. Míg az úr kivezette a lovat, a kocsis a szán alá bújt. Gazdája gyorsan befogta a lovat, s takarót borított rá meg a szánra is, nehogy a szokatlan világosság szemébe tűnjön a cselédségnek.

A kocsis vigyázva kimászott, s fellépett hátul a szántalpakra, ahol szerencsére nem vette észre az uraság.

Mikor minden rendben volt, az uraság felült a szánra, s nagy sebesen megindultak – egyre észak felé tartottak.

Néhány óra múlva észrevette a kocsis, hogy eltűnt a takaró a szánról és a lóról, s újfent úgy ragyogott minden, mintha égne. Most már azt is látta, hogy mindenfelől urak és asszonyok vágtatnak elő hasonló szánokon, nagy csengés-bongás közepette. Versenyt hajtottak egymással, mintha ezer rubelekbe fogadtak volna, vagy lakodalmas menetben lennének. Végül azt is észrevette, hogy az út a felhők fölé vitt, amelyek nagy, csendes tavakként úsztak alattuk.

Egy idő után megfogyatkoztak a szánok, s a kocsis gazdája így szólt a szomszéd úrhoz:

– Testvér, a többi északi fény hazamegy, menjünk mi is!

Az úr és a kocsis repültek hazafelé. Másnap azt beszéltek az uradalmi emberek, hogy soha életükben nem látták így villogni az északi fényt, mint a múlt éjszaka.

A kocsis azonban tartotta a száját, s nem beszélt senkinek az éjjeli útról. Úgy hírlik, hogy csak az unokájának mesélte el öregkorában, s annak a szájából terjedt el az eset. De mind a mai napig vannak még, akik északi fényként járnak az égboltot, s ha télvíz idején azt látod, hogy nagyon villog az északi fény, akkor lakodalmat tartanak.

(Fordította Bereczki Gábor)

Vízianyó jótette
(észt monda)

Egyszer egy árva lány a tóparton üldögélt a folyótorkolatnál, és siratgatta temetőbe költözött apját és anyját. Panaszkodott, hogy rosszul megy a sora, mert gonosz gazdasszonya és gazdája van. Egyszerre valaki a vállára tette a kezét. Felnézett: egy szép, aranysárga hajú, barna szemű, idősebb asszony állt mellette, különös öltözékben. Fehér köveket tartott a kötényében, s nyájasan mosolyogva mondta:

– Ne sírj! A rossz napok után jobbak virradhatnak rád!

Ezekkel a szavakkal az árva ölébe öntötte kötényéből a köveket, s így szólt:

– Menj haza, s rakd bele ezeket a köveket a ládádba. De ne szólj arról senkinek, mit hallottál ma tőlem, vagy mit adtam neked. Annak viszont, aki holnap kérőbe jön hozzád, beszélhetsz, s megmutathatod, amit most a kötényemből kaptál.

Az árva lány először szóhoz se tudott jutni, végül azonban kényszeredetten elmosolyodott, s így szólt:

– Kérő? Ugyan ki kérhetne meg engem, szegény árva lányt?

– Majd meglátod! Higgy a szavamnak: én még soha senkit se csaptam be!

Az árva lány ezt kérdezte:

– Honnan jöttél ide, s honnan tudod, mi történik holnap?

– Hogy ki vagyok, s honnan tudom, azt most nem mondhatom meg. Hogy hová való vagyok? Oda, ahol a Nap, a Hold és a csillagok alulról felfelé látszanak, s a hegycsúcsok meg a fák sudarai lefelé nőnek. Ott, ahonnan én jöttem, senkinek se megy rosszul a sora, ott nincs gonosz gazda, se gazdasszony, se forróság, se hideg, ott nem sír senki, nem is panaszkodik.

– De honnan termettél ilyen váratlanul mellettem? – kérdezte a lány, bátorságra kapva.

Az idegen asszony mosolyogva mondta:

– Onnan jöttem, ahova most megyek. – S ezekkel a szavakkal belelépett a vízbe.

Az árva lány most már világosan megértette a dolgot, s akaratlanul kicsúszott a száján:

– Te vagy Vízianyó?!

Még jóformán ki se mondta, a különös idegen máris eltűnt. A lány álomnak vélhette volna az egészet, de a fehér kövek az ölében arról tanúskodtak, hogy mégis igaz volt.

Gyorsan hazament, s csak úgy tréfából betette a köveket a ládájaiba. Másnap jött egy módos gazdalegény, s feleségül kérte. A lánynak eszébe se jutott a tegnapi vízparti eset, csak mikor a vőlegény hazafelé indulóban volt. Ekkor azonban elmondta, mit látott tegnap, s odavezette a legényt a ládához. Amint felemelte a tetejét, látják, hogy a láda csaknem félig van ezüstpénzzel.

A legény megölelte a lányt, s így szólt:

– A pénz csak pénz. Nekem eddig is volt belőle elég. A te gazdagságod nem tesz engem boldogabbá, mint voltam. Akivel azonban Vízianyó jót tesz, az a legjobb, legbecsületesebb ember. Áldás van rajta, s gyarapszik, növekszik a keze alatt minden.

A vőlegény szava igaznak bizonyult: miután egybekeltek, boldogan éltek, jól ment a soruk, s végül nagyon gazdagok lettek. Az egykori árva lányból a környék legjobb szívű gazdasszonya lett, segített a bajbajutottakon, senkit se eresztett el üres kézzel, aki kérni jött hozzá, s anyjuk helyett anyja volt az árváknak.

(Fordította Bereczki Gábor)

A tartui dóm kulcsára (észt monda)

Hajdanában a németek templomot kezdtek építeni a tartui Dóm-hegyen. Ők dirigáltak, az észtek meg dolgoztak. A falusi nép ezer meg ezer szekér követ hordott fel a Dóm-hegyre.

A templom azonban sehogy se akart elkészülni. Az emberek építik látástól vakulásig, másnap reggel megint hozzálátnak, az előző nap fölhúzott fal azonban leomlott. S ez így történik napról napra.

A mesterek gondban vannak, mit tegyenek, hogy a fal megálljon. Egy csavaros eszű ezt a tanácsot adja:

– Falazzatok be egy nőszemélyt a templom falába, akkor majd megáll!

A mesterek nekiállnak, hogy egy olyan nőszemélyt találjanak, akit befalazhatnak. Kérdezik egyiktől is, másiktól is:

– Nem akarsz a templomunk kulcsára lenni?

A fehérszemélyek azonban rosszat sejtenek, s gyorsan így válaszolnak:

– Nem akarok. Keressetek mást!

A mesterek keresnek, kutatnak, de senkit se találnak. A gond minden nappal csak gyarapodik. A templom fala egy hüvelyknyit se nő.

A mesterek végül falura mennek keresni. Találnak egy ártatlan, fiatal lányt. Ezt mondják neki:

– Nem szegődsz el a templomunk kulcsárának?

A nyájas leányzó semmi rosszat nem sejt, s így válaszol a kérdezőknek:

– Miért ne mennék?

Erre közrefogják, és Tartuba viszik. A lány rosszat sejt, megmakacsolja magát, de hogy szabadulhatna most már a farkas szájából? A mesterek odavonszolják a templom fala mellé, s befalazzák.

A lány sír, könyörög, de senki se hallgat rá. De nem, egy pap azért mégis meghatódik a sírásától. Vigasztalja a lányt, és ezt mondja neki:

– Mivel ártatlanul falaznak be, engedtessek meg neked, hogy minden újév éjszakáján kijöhess a falból, s szellemként körbepülhess a Dóm-hegyen, egy láncon függő kereszttel a kezében. Ha találsz egy nőszemélyt, akinek az aranykeresztet a nyakába tudod dobni, akkor neki kell helyetted a templom falába mennie a templom kulcsárjául, te pedig szabad leszel!

A befalazott leány várván várja újév éjszakáját, százszor nagyobb sóvárgással, mint gyermek a karácsonyt.

Végre elérkezik újév éjszakája. Az óra tizenkettőt üt. A lány abban a pillanatban kiszabadul a falból, szellemként lebeg a magas Dóm-hegy fölött, s az ezüstláncon lógó aranykereszt ott van a kezében. Lesi, várja, hogy megjelenjen a Dóm-hegyen egy nőszemély, akinek a nyakába dobhatná az aranykeresztet. Vár, nézelődik. Lenn a városban annyi lány mászkál, amennyi csak kell, de fenn a Dóm-hegyen egyetlenegy se. Az óra elüti az egyet, s a szellemnek vissza kell mennie a rabságba.

Újév éjszakáján tizenkét órakor évről évre szellemként körbelebeg a lány, és helyettesítőt keres, de hasztalan.

Sok tíz esztendő eltelte után egyszer azt látja a lebegő leány, hogy egy fiatal hajadon jelenik meg a Dóm-hegyen. „Ennek meg kell szabadítania engem a rabságból, s a helyemre lépnie!” – gondolja a befalazott leány. Nagy sietve a hegyre jött leány fölé száll. Zsupsz!, ledobja az aranykeresztet a nyakába. Örömeiben azonban nem elég óvatos és biztos. Az aranykereszt nem a másik lány nyakába, hanem a vállára esik.

A lenti lány felkiált, lelöki válláról az aranykeresztet. A kereszt földre esik. Mielőtt még a lány fölvehette volna a keresztet, hangos recsegés-ropogás hallatszott. Csodálkozva néz a Dóm-hegyen járó lány a templom felé: a templom falai itt is, ott is leomlanak. A templomból csak romok maradnak. A leesett aranykereszt meg eltűnt.

Senki se tudja megmondani, hová tűnt a befalazott leány. Egyesek amondók, hogy megszabadult, bár a kereszt nyakba dobása nem sikerült. Mások meg azt mondják, hogy a lány visszabújt az ép falba, s minden újév éjszakáján tizenkét órakor még most is kijár, hogy helyettesítőt keressen magának, de még mindig nem talált a Dóm-hegyen éjjel tizenkettő és egy óra között olyan nőszemélyt, akinek a nyakába dobhatta volna az aranykeresztet.

(Fordította Bereczki Gábor)

A világ teremtése

Udmurt (votják) monda

Kezdetben ennek a világnak a helyén semmi sem volt. Víz vette körül a mindenséget, s ezen egy nagy hajó járt, Inmaré. Jártában-keltében Inmar egyszer elgondolkodott:

– Hogyan is teremtsék én most ide világot?

Maga elé rendelte Sajtant.

– Eredj bele a vízbe, ereszkedj a fenekére, s amit találsz ott, vedd a szádba, s hozd elibém!

Sajtán Inmar szava szerint cselekedett, s a vízbe bukva ereszkedni kezdett. Süllyedt, süllyedt aláfelé, de csak nem ért le a fenékre.

Már sok idő telt el, amikor találkozott a rákkal.

– Hová mész? – kérdezte ez tőle.

– A víz fenekére, s felhozom a számban, amit ott találok.

– Mi nem jut eszedbe! – csodálkozott a rák. – Én már van vagy tizenkét esztendeje, hogy járom ezt a vizet, de bizony nem láttam a fenekét.

– No, hagyjuk, én inkább megyek még alább! – szólt Sajtán, s folytatta útját.

Igen-igen sokáig szállt lefelé, s végre nagy nehezen meg is érkezett a víz fenekére. Ott homokot talált. Száját megtömve vele, felemelkedett, s Inmar elé állt, aki ekkor megparancsolta, köpje ki a homokot.

– Egy szem se maradjon a szádban! – mondta.

Sajtán gondolkodóba esett: „Vajon mért akarja Inmar, hogy egy szem homok se maradjon a számban?” S hagyott egy keveset a szája zugában.

A vízre szórt homok nőtt, dagadt, s földdé lett, de növekedni kezdett a homok Sajtán szájában is. Mikor Inmar látta, hogy feldagad a képe, megcsóválta fejét.

– Lásd, nem fogadtál szót, pedig megmondtam volt, hogy az utolsó szemig köpd ki a szádból. Amit elmulasztottál, tedd meg most!

Ha nincs Sajtán szájában az a maradék homok, az egész földkerekség síkság maradt volna. A később kiköpött homokból lettek a nagy hegyek, szakadékok és völgyek.

(Fordította Domokos Péter)

Hogyan váltották föl az óriásokat az emberek?

Udmurt (votják) monda

Hajdanában másfajta emberek éltek ezen a világon – olyan igen nagyfélék, zerpalok. Mikor egyszer egy ilyen óriás az erdőt járta, megpillantott egy akkora embert, amilyenek magunk is vagyunk. Az emberke egy fán ült, és éppen méhkast állított fel.

– Harkály lesz ez! – szólt a zerpal, és átalvetőjébe dugva a kis embert, hazavitte.

– Hej, anyám – kiáltotta otthon –, fogtam egy harkályfiókat, de valahogy nagyobbak látszik az igazinál!

– Hát, fiam, ez bizony nem harkályfióka, ez ember – mondta az anyja, szemügyre véve a kis teremtményt –, az efféle ember az egész világon el fog majd terjedni, mi pedig egytől egyig elveszünk. – Így szólt, s megparancsolta fiának, hogy a kis embert vigye vissza oda, ahonnan hozta.

Az ember pedig éldegélt az erdőben, madárhurkot, nyúltórt és nyesttört állítgatva szerezte élmét. Történt egyszer, hogy hurokjába egy hozzá hasonlós ember gabalyodott lovastul, szekerstül. A hurokállító igen megijedt, mikor meglátta a vergődő embert, oda se mert menni.

– Gyere, szabadíts meg engem innen! – kérlelte a bajbajutott a hurok gazdáját.

Miután ez megtörtént, beszédbe elegyedtek.

– Mi a neved? – kérdezte a megszabadított a másiktól.

– Szejteg. Hát a tied?

– Dzsumja – felelte a hurokból kiszabadult, aki asszonyember volt.

– Leszel-e a feleségem? – kérdezte Szejteg Dzsumjától.

– Leszek én, de hallgasd meg kívánságomat – szólt Dzsumja. – Csapd meg fejszéddel a földet háromszor egymás után, aztán feküdj le aludni!

– Jó – felelte Szejteg, s Dzsumja szava szerint cselekedett. Miközben aludt, ház nőtt ki a földből, ruha, lábbeli termett elő, és minden, amire csak az embernek szüksége lehet a világon. Szejteg és Dzsumja egyetértésben és szeretetben éltek, sok gyermeket nemzettek. Szejteg ekkor elhatározta, hogy az egész Jug folyó környéki földet megszerzi. Birtoka körül várat emelt. Ahogy telt-múlt az idő, ez a nagy vár leomlott, elpusztult, csak romjai maradtak helyel-közzel. A hozzánk hasonlós ember Szejteg idejétől terjedt szét a világban, a zerpalok pedig, ahogy anyjuk is megmondta, még Szejteg életében kivesztek.

(Fordította Domokos Péter)

Idna vitéz

Udmurt (votják) monda

Idna vitéz a glazovi járásban élt, azon a helyen, ahol jelenleg Idnakar található. Idna aranysíjén mindennap elment vadászni. Puskája nem volt, nyíllal vadászott, és húrral pintyet fogott. Mintegy huszonöt versztnyire járt vadászni, s mindennap, amikor hazulról elindult, egyenesen a kemencéből vett ki egy forró cipót, és keblébe téve, az erdőnek vette útját.

Mivel azt akarta, hogy neve örökké éljen népe körében, különös szertartásra határozta el magát. Kiválasztotta legnagyobb íját, a húrját annyira kihúzva, amennyire csak lehetett, mind a négy égtáj irányába kilőtt egy-egy nyilat, aztán így szólt:

– Míg a világ világ, emlegessék a nevem mindazokon a helyeken, ahová elröppentek nyílaim!

Idna büszke volt nagy erejére, és szeretett volna a környékbeli votjákok cárja lenni. Mivel ez a föld az orosz cáré volt, a cár megharagudott Idna vitézre, és megparancsolta, hogy fogják el. Idnának három lova volt: egy hollófekete, egy világos pej meg egy tarka. Ezeknek a szokatlanul erős és kitartó lovaknak a segítségével menekült üldözői elől Idna, száz-százhusz versztnyi távolságot tett meg etetés és pihenő nélkül. Az üldözők ismerték a lovakat, ezért, hogy elfoghassák a lovak gazdáját, igyekeztek megtudni, hova tart Idna. Mikor megtudták, melyik úton kell haladnia, elfúrészelték a folyón a híd lábát, maguk pedig elrejtőztek a bozótosban. Amikor Idna a hídra ért, a hollófekete lovat, amelyen ült, sehogy sem tudta a hídra hajtani, ezért át kellett ülnie a világos pejre; de a pej szintén felágaskodott, s nem ment át a hídon. Erre Idna átült a tarkára. A tarka azonnal a hídra szökkent, a híd azonban a közepe táján beszakadt alatta.

Hogy Idnával mi történt, nem tudni. Lehet, hogy belefulladt a folyóba, az is lehet, hogy az ellenség kezébe került. De amikor a híd beszakadt, így kiáltott fel:

– Tarka lóra csak akkor üljetek, ha nincs igazi lovakok!

(Fordította Domokos Péter)

Es-Terek

Udmurt (votják) monda

A régi időkben élt a votjákok között egy igen erős és nagytermetű ember, Es-Terek. Negyvenesztendő koráig csak szántott és vetett, harcolni nem harcolt egyszer sem. Akkoriban a tatárok gyötörték legtöbbször a votjákokat, a többi ellenség neve már elfelejtődött.

Es-Tereket már fiatal korában törővé, azaz fővezérré akarták választani, ő azonban az idősebb Idnának engedte át ezt a tisztséget, Idna halála után pedig Ozsmeg lett a törő.

– Ő alkalmasabb a vezetésetekre, mint én, hőstettei is érdemessé tették a megtiszteltetésre. Én még fiatal vagyok, tapasztalatlan, sokat kell még látnom, tanulnom. Nem, nem vagyok én még törőnek való – mondotta a nemzetségek vezetőinek.

Mikor Ozsmeg is meghalt, helyébe Es-Terek lépett. Ezután hamarosan megkezdődtek a harcok.

Es-Tereknek éppúgy nem voltak fegyverei, mint ahogy harci lova sem. Kitépett egy jávorfát gyökerestül, legallyazta, ívbe hajlította – s máris volt íja. Nyilakat is faragott, most már csak a ló hibázott.

Es-Terek szomorúan ballagott a Káma partjára, hosszasan üldögélt ott, és gondolataiba merült. Tudván tudta, hogy a ménesben egyetlen olyan ló sem akad, amely megbírná őt.

Olyan hatalmas, erős háttasra lett volna szüksége, amilyen ő maga is volt, hogy lépésétől remegjen a föld, s hajladozzanak a fák a vágatás szelétől. Addig-addig szomorkodott Es-Terek, hogy a végén sírva fakadt. Ült egy helyben, és keserves könnyeket hullatott. Zokogása felkavarta a folyót, minden egyes könnycseppje hullámot vetett, és nagy csobbanással a part falába ütközött.

Nyugtalanságot keltett ez a vizek országában, maga a birodalom ura, Vumurt is megrémült, a víz színére sietett, s egy szikla mögé rejtőzve, szemügyre vette a parton gubbasztó Es-Tereket.

„No lám, hát ő volna az! A votjákok vezére, minden élők legerősebbike. Jó lesz barátságot kötni vele, elnyerni jó szándékát, nehogy még nekem is bajt okozzon!”

Szándékát tett követte, s odasomfordált Es-Terekhez.

– Miért búsulsz oly erősen, Es-Terek?

– Nem a te dolgod az, tágulj innen! – felelte emez.

– Állj csak meg, Es-Terek! Ne heveskedj velem! Legyünk inkább barátok! Ki veled, áruld már el barátodnak, mi nyomja a lelked!

– Nem segíthetsz te az én nagy bajomban. Eredj!

„Ejnye, de kiállhatatlan vagy te, Es-Terek, szíves örömet bokán rúgnálak!” – gondolja magában Vumurt.

– Nincs igazad, Es-Terek, s úgy látszik, azt sem tudod, hogy ki vagyok. Én tudnék rajtad segíteni!

– Majd éppen te rántasz ki a bajból, zöld szakállú vénség! Hisz a lélek is hálni jár beléd. Ha csak megragadlak, ahajt kifut belőled a szusz. Gyere, gyere, hadd markoljalak meg!

– Állj, állj, barátom, ne tégy így velem! Tudom, hogy erős vagy.

– Ki vagy hát te, zöld szakállú?

– Vumurt vagyok, minden vizek ura, és őseidnek régi barátja. Miféle szükség köszöntött rád?

– Egy ló kellene nekem. Olyan mén, amely sólyomként repülne velem. Sehol nem találok ilyet, s ez okozza bánatomat.

– Ha csak ennyi, segíthetek. Adok neked egy tanácsot: rejtőzz el este a folyóparti nádasban, és várakozzál. Idejár inni Keremet ménese. Pompás paripa vezet, egy éjfékete csődör. Mikor a lovak isznak, ragadd el a mént. És még annyit: meg kell szolgálnod tanácsomat, ajándékozd nekem a legszebbet

a rabul ejtett tatár lányok közül.

– Ha meglesz a ló, megegyeztünk.

– Te pedig ne felejtsd: tied a ló, enyém a tatár szépség.

A ménes pontban éjfélkor megérkezett a folyópartra. Élén egy hatalmas, gyönyörű csődör lépdelt. Felragyogott Es-Terek szeme. És lám, megáll a táltos a víznél, és nyugodtan inni kezd. Ebben a szempillantásban odaugrott Es-Terek, átnyalábolta nyakát, s foga közé kapta sörényét.

Megremegett a ló, felágaskodott, de Es-Terek már fölibe kerekedett. Repül, száguld a ló, gyönyörködik benne Es-Terek, örömét kimondani sem lehet.

Rátör a tatárra, jávorfa íjával irtja, pusztítja a hordákat. Hullik az ellenség, mint viharban az erdő.

– Örüljetek, votjákok! – kiáltja Es-Terek.

Fogságba ejti az öreg tatárokat, a szép lányokat és gyermekeket. A zsákmányból az ő osztályrésze a legszebb tatár hajadon, szépsége még a napot is elhomályosítja. Ahogy a folyóparton utazik, nézi Es-Terek a rabnőt, és arra gondol: „Lám csak, ez aztán a feleségnek való!”

A folyó hirtelen nyugtalanná vált. Oldalt sandít Es-Terek, s csodálkozva látja: a vízből deréktől kiemelkedve, Vumurt áll előtte.

– Mi a baj, Vumurt?

– Ugy látszik, elfeledkeztél az alkuról. Ide a tatár lánnyal!

Es-Terek hahotában tört ki:

– Még mit nem, aggszakáll! Ha nagyon akarsz, kaphatsz egy fogatlan vénasszonyt, egy hozzád illő banyát.

Vumurt szó és nyom nélkül eltűnt. Hirtelen toronymagas hullámok támadtak, s magukkal ragadták Es-Tereket a lánnyal és a táltosparipával együtt a mélybe.

(Fordította Domokos Péter)

Az Északi Szélről

Manysi (vogul) monda

Luj-Vót-Ojka, az Északi Szélöreg, a tengeren túl élt, az alsó oldalon. Éjjel-nappal fújt, megállás nélkül. A földön ezért nagyon hideg volt. Az emberek sokat szenvedtek az Északi Széltől. Télen-nyáron csak fújt szüntelenül. Nem múlt el nap, hogy valaki meg ne fagyott volna.

Azt mondja egyszer egy ember.

– Elmegyek az alsó földre az Északi Szél ellen. Meg fogok küzdeni vele.

Összeszedelőzködött és elindult. Hosszú ideig ment vagy rövid ideig, egyszer csak elért az alsó földre. Megérkezett az Északi Szélhez, harcra hívta. Északi Szélöreg fogta íját-nyilát, és kiszaladt a kunyhója elé.

Sokáig harcoltak, sokáig nyilazták egymást. Végül az ember kerekedett fölül. Megfeszítette íját, kilőtt egy nyilat, összezúzta Északi Szélöreg alsó állcsontjának felét.

Ettől fogva nem fújt a szél. Meleg lett. Olyan forróság lett, hogy az emberek belebetegedtek. Télen-nyáron meleg volt. Most meg a hőségtől haltak meg az emberek nap mint nap.

Hosszú idő telt el vagy rövid, de egyszer csak újból fújni kezdett a szél. Úgy látszik, összeforrt az állcsontja.

De hiába is forrt össze, az ereje már nem volt a régi. Csak feleakkora erővel tudott fújni. Ez az embereknek éppen megfelel, azóta jól élnek.

(Fordította Schmidt Éva)

A szent vízözön regéje

Manysi (vogul) monda

Hét tél, hét nyár óta ég a tűz. Hét tél, hét nyár óta emészti a földet. Hét tél, hét nyár óta öregasszony, öregember egyre mondogatja:

– Özönvíz lesz, elpusztul a világ, hogyan mentsük meg magunkat?

Egy-két öreg, aztán még sok öreg összegyűlt. Egy faluba gyűltek mind, tanácskozni kezdtek, hogy mitévők legyenek.

Megszólal egy idős ember, koros férfi:

– Már ezután hogy mentsük az életünket? Úgy hallottam, üreges nyárfákat kell félbevágni, tutajt kell csinálni. Ha valahogy megmaradunk, csak így maradunk meg. Ha szülőföldünkön akarunk maradni, fűzfagyökérből ötszáz öles kötelet kell fonni. Mikor ez elkészült, egyik végét egy öl mélyen a földbe kell ásni: másik végét rá kell kötni a nyárfa tutajra. Aki sokgyerekes, aki nagycsaládos, mind tutajra szálljon! Tutajának egy végébe állítson egy tartályt olvasztott halzsírral, négy sarkába készítsen négy másféle tartályt. Ezek után a gyerekek fölé tokhal bőrből sátrat kell majd varrni. Amikor elkészült, a gyerekek fölé ki kell feszíteni. Hét éjre, hét napra való ételt kell gyűjteni, minden ember sátrában legyen elég étel-ital! Ha valahogy megmaradunk, csak így maradunk meg.

Ezek után minden férfi, minden asszony visszament a maga falujába. Mikor hazaértek, aki tutajt tud csinálni, nyárfa tutajt ácsol, aki kötelet tud fonni, fűzfa kötelet fon. Hét éjjel, hét nappal ezen fáradoznak. Aki nem tud tutajt készíteni, az öreghez fordul. Mutatja az öreg: – Ezt itt így csináljad, azt ott úgy csináljad!

Mások pedig, akik nem értenek a tutajhoz, elindulnak magas hegyeket keresni. Hiába járkálnak, élni való helyet nem talál egyik sem. Kérdezzetik az öregtől:

– Te idősebb vagy minálunk, nem ismersz valami alkalmas vidéket?

– Még ha ismernék is, nem fértek el rajta. Ennyi nép nem fér el. Nyakunkon a szent vízözön, jöttenek zúgása már két napja hallik. Hová mennénk ilyen gyorsan, mindjárt elér minket!

Ezek után akinek kész volt a tutaja, lányával-fiával sietve felszállt rá. Akinek nem volt tutaja, azonmód ott pusztult; elégett a tüzes vízözönben. Akinek a kötele rövid volt, az végül elvágta, hogy el ne merüljön. Amikor elvágta, elsodorta az ár. Akinek a kötele hosszú volt, annak a tutaja egy helyben lebegett. Ha meggyulladt a tutaj vége, leöntötte olvasztott halzsírral, eloltotta. Ezek után hét éj, hét nap múlva leapadt az ár – akinek a kötele nem bírta, az továbbsodródott. Aki egy helyben kibírta, az a maga szülőföldjén, ott került szárazra. A többi mind ahova sodródott, ott ért szárazföldet. Aki nem bírta ki, az elpusztult lányával-fiával, egész családjával. Akik megmaradtak, szülőföldjükön maradtak, azok újra letelepültek.

Ezek után nekiláttak fatörzset keresni, hogy hajlékot építsenek. Nem volt fa, nem volt fű, minden elpusztult, elégett. A föld egy ölnyi mélységig kiégett, felrepedezett, azért nem volt sem fa, sem fű. Semmit sem találtak a házépítéshez. Ház helyett földvermet kezdtek ásni, mikor elkészültek, abba települtek. Mindenhol megtudták, hogy a szomszéd falvak népe – már akik a helyükön maradtak – mind földvermet ástak. Aztán pedig mindenhol megtudták, hogy akiket az ár elragadott, hova települtek le.

Nohát, ezek után összegyűltek a megmaradt öregek. Könyörögni kezdtek Tórem istenhez:

– Lányunk éhe, fiunk éhe hogyan csillapodjék? Nincs immár vízi hal, nincs erdei állat. Numi-Tórem atyánk, bárcsak küldenél hát vízi halakat, erdei vadakat! Mi, megmaradt ember-fiaid, lányunk éhét csillapítanánk, fiunk éhét csillapító ételt kereshetnénk. Aki vízre száll közülünk, annak vízi halat küldjél! A halászt áldjad meg halászszerencsével, a vadászt áldjad meg vadászszerencsével, lánya éhét hadd csillapítsa, fia éhét hadd csillapítsa! Teremtsél igéddel erdei fát, erdei füvet! Valamennyi vidéken a megmaradt emberek hadd éljenek tovább; szaporodó fiuk tovább szaporodjék, szaporodó lányuk tovább szaporodjék!

(Fordította Schmidt Éva)

A szent tűzözön regéje

Manysi (vogul) monda

Numi-Tórem isten elhatározta, hogy elpusztítja az Alvilág-fejedelmét. Úgy döntött, hogy szent tűzözönt fog zúdítani a földre, melyen az Alvilág-fejedelme él. Saját isteni népének egy vashajót készített, földi embereinek hétrétegű nyárfa tutajt készített, arra pedig hétrétegű tokhalbórból sátrat állított. Miután elkészült, saját isteni népét a vashajóra küldte, vogul emberei pedig bebújtak a nyárfa tutajon álló sátorba. Ezzel Numi-Tórem felment az égbe, és lebecsátotta a szent tűzözönt. Tüzes vizet, eleven júr-férgeket, eleven szosszel-gyíkokat zúdított a földre. Minden szál hegyi fa, erdei fa földestől-mindenestől elpusztult. Az ember tutajának hat rétege szénné égett, egy rétege maradt csak. Aki leesett a tutajról, az meghalt, aki rajta maradt, az megmenekült.

Az Alvilág-fejedelme mégsem pusztult el a tűzözönben. Amikor még Numi-Tórem eljárt a vashajót építeni, egyszer odament az isten feleségéhez. Kérde tőle:

– Hova jár mindig az urad?

Feleli az asszony:

– Honnan tudjam én azt?

Az Alvilág-fejedelme azt mondta:

– Itasd meg ebből a hordóból, akkor lerészegszik, és megmondja, hova jár!

Numi-Tórem hazatért, ivott a hordóból, lerészegedett, elmondta szándékát a szent tűzözönrel. Az asszony titkon elrejtette az Alvilág-fejedelmét a varródobozába, felvitte a vashajóra, így juttatta ki a tűzözönből. Bár akkor elpusztult az egész föld, az Alvilág-fejedelme mégsem halt meg.

(Fordította Schmidt Éva)